

Нела Недева¹

**УЧИТЕЛЯТ ПО РИСУВАНЕ В АПРИЛОВСКАТА ГИМНАЗИЯ
В ГАБРОВО – ИВАН ЗАХАРИЕВ И НЕГОВИТЕ УЧЕНИЦИ
(1929 – 1957 г.)**

Nela Nedeva

**THE ART TEACHER AT THE APRILOV HIGH SCHOOL
IN GABROVO: IVAN ZAHARIEV AND HIS STUDENTS
(1929 – 1957)**

Abstract: This article showcases the author's research on art teachers at the Gabrovo State Boys' High School during the 19th and 20th centuries. The study focuses on the teachers who have received academic education in Russia and Western Europe. The aim is to show the high level of teaching and erudition of the teaching staff in the examined time period. As evidence, the author provides information about their students who have left permanent traces in the history of painting even beyond the borders of their country.

Keywords: Ivan Zahariev; Aprilov High School; teacher; students.

С началото на учебната 1929–1930 година историята на кабинета по рисуване в Априловската гимназия навлиза в нов етап. „Рисуването“, което до този момент е дефинирано от училищното ръководство по-скоро като „технически“ предмет, под вещото наставничество на новоназначеният² учител Иван Захариев се завръща към естествената си функция, чиято цел е не точната рисунка, а художественият образ. От голямо значение в случая е способността на педагога да съчетава учебните задачи с методиката на преподаване. През цялата си 28-годишна преподавателска кариера Иван Захариев възпитава и развива изобразителната мисъл на учениците от габровската гимназия. Съобразявайки се с индивидуалните възможности на своите възпитаници, той развива както зрителното им възприятие, така и пространственото им мислене. Иван Захариев е педагог, който със своето старание, подход и всеотдайност до голяма степен предопределя съдбата на мнозина свои ученици.

Той е първият и вероятно единственият, който по време на учителската си кариера, отделя специално внимание на кабинета по рисуване в Априловската гимназия³.

¹ nellynedeva1@gmail.com

² 15 септември 1928 г.

³ Настоящото изложение се базира на документи, открити в училищната документация, съхранявана в Държавен архив – Габрово и фонда на Националния музей на образованието, информация в научния архив на Художествена галерия „Христо Цоков“, Габрово, публикации в местната преса, сведения, събрани от негови наследници, лична кореспонденция и др.

Иван Захариев е роден в Габрово на 9 февруари 1897 г., като първото от общо 9 деца в семейството на часовникаря Захари Иванов Гичев и неговата съпруга Куна.

Проявява таланта си още като дете, за което говори фактът, че е избран от учителите си да подари своя рисунка на цар Фердинанд I при посещението му в Габрово. Царят толкова харесал детската творба, че подарил в замяна дребна златна монета⁴.

Гимназиалното си образование художникът получава в Габровската мъжка гимназия (днес Априловска – б.а.), която завършва с успех среден и поведение примерно през 1917 г., за което получава зрелостно свидетелство № 1123. Негов учител по рисуване е габровският художник Георги Кашев⁵. Запазена е картина от ученическия период на Иван Захариев, собственост на дъщеря му Маргарита Иванова Драголова, която е датирана – 1916 г. Тя представлява фигурална композиция и изобразява сюжет от Френско-пруската война през 1870–1871 г. Изпълнена е с маслени бои върху платно с приблизителни размери 50/100 см. На преден план се откроява пруски главнокомандващ, който е приседнал до ранен кон. Вдясно от него, зад гърба му са разположени фигурите на петима пруски военни със снаряжение. Вляво от центъра се намира група от четирима френски военни, трима от които са на коне. Сложността на учебната задача показва високото ниво на преподаване на материала, а от друга страна, е доказателство и за ранно проявление талант. Впечатление правят познанията по анатомия, демонстрирани при изграждане на фигурите, всяка от които е в различна поза и перспектива. Дарбата му на живописец проличава още в тази ранна творба.

Иван Захариев участва в Първата световна война от 1 септември 1917 до 30 октомври 1918 г. като офицер в 23 пехотен Шипченски полк. Неговият внук Иван Василев, който днес живее в Република Чехия, споделя спомени, които помни от баба си и които говорят за неговата доброта: *„Имали са гръцки пленници на тежка работа. Много от българските войници и офицери се отнасяли към тях меко казано не много добре. Дядо в много случаи ги защитавал и се застъпвал за тях. След войната получава на няколко пъти колети от бившите пленници в знак на благодарност как се отнасял към тях с уважение и внимание“*⁶.

След войната младият художник, вече сгоден, работи една година (от 1 септември 1919 до 31 август 1920 г.) като главен учител в село Беломъжките, Габровско, и три години (от 1 септември 1920 до 14 септември 1923 г.) в село Горни Върпища, Дряновско. В досието на учителя Иван Захариев от 19 март 1935 г., изготвено съгласно Окръжно № 6380 от 20 ноември 1934 г., е записано, че за прослуженото време в Беломъжкото първоначално училище „няма данни за дейността на учителя“ и че не е наказван. В Горновърпишкото първоначално училище преподава усърдно и отново не е наказван (ДА – Габрово, ф.150К, оп.4, а.е.13, л. 20 гръб).

Иван Захариев постъпва във Факултета по живопис на Художествената академия през 1923 г., която завършва през 1928 г. с общ успех много добър (5). По време на следването си посещава и курсове по картонаж, кошничарство и дърводелство.

Като студент работи в едно частно часовникарско ателие, собственост на чеха Карел Червинка, наемайки срещу заплащане надомна работа (Национален музей на образованието, инв. № 3882 ННИ сп.ф. – Биографични бележки за учителя Иван Захариев от Цвятко Ковачев, директор на АГ. Габрово. Копие. Машинопис. 4 л.). В края на своя професионален и житейски път художникът отново се завръща към часовникарския занаят. Според сведенията, предоставени ни от неговата дъщеря Маргарита Иванова Драголова, когато дойдел по-беден „клиент“ или пък часовникът бил притежание на многодетно семейство, баща ѝ поправял часовниците безплатно.

За студентските години на Иван Захариев неговият внук Иван Василев разказва ценни спомени: *„Знам една историйка, която съм чувал няколко пъти от дядо. На 16 април 1925 година искал да види опелото на генерал Константин Георгиев в църквата „Света Неделя“. Бил вече наблизо до църквата, когато го спрял някакъв познат от Габрово, който имал за него и някакви новини от родителите му. Огромна експлозия прекъсва разговора им. Почувствали взривната*

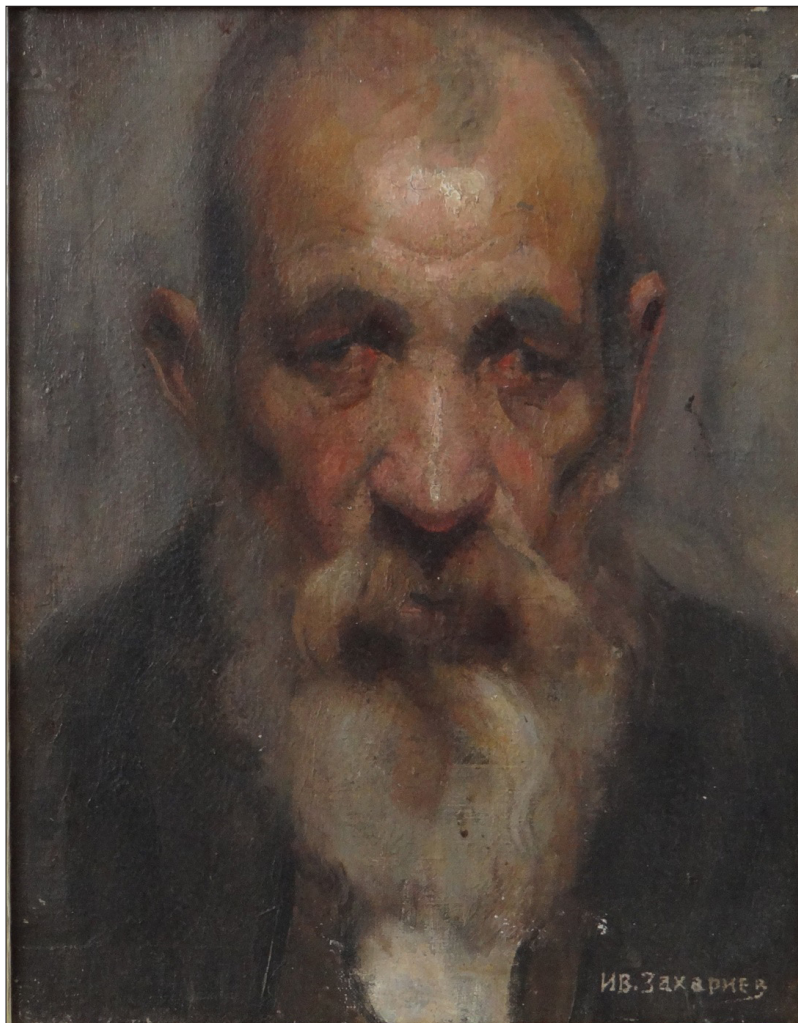
⁴ По сведения на наследниците.

⁵ По сведения на сина на Г. Кашев.

⁶ Информацията бе получена в лична кореспонденция.

вълна. Помагали с ранените. Казваше, че ако не го е спрял този негов познат, нямаше да бъдем на този свят. 10 минути и всичко можело да бъде иначе.

Следвал, поправял часовници, пеел и свирел на мандолина. Годеницата му си намерила работа и финансово си помагали. Били се уговорили, че като завърши той, и тя да завърши Художествената академия. Дядо ми завършва с отличие“.

1. Фонд „Живопис“
на Художествена галерия
„Христо Цокев“, Габрово,
Инв. № 11,
Автор: Иван Захариев;
Име на творбата: Глава на
старец (недатирана),
м.б.пл., 40/31 см.

Между следването и поправянето на часовници Иван Захариев успява да участва и в културния живот на столицата. Свидетелство за това е приятелството, свързващо габровския художник с Александър Добринов и Петър Морозов⁷.

От 15 септември 1928 до 14 септември 1929 г. бъдещият педагог успешно реализира едногодишен стаж, като кандидат-учител в софийската Трета образцова девическа гимназия.

През 1929 г. Иван Захариев придобива практическа правоспособност за учител, полагайки държавни изпити по две специалности – първата е рисуване, а втората – ръчна работа. Общият му успех по двата предмета е много добър (4.53). С отличен шест взема изпитите по педагогика и дидактика на преподаването.

За отличната си дипломна работа в Художествената академия Иван Захариев получава награда – едногодишна специализация в Италия. Голямата любов към съпругата му Марина и бащиният дълг към новородената им дъщеричка надделяват при решението – вместо да замине за Италия, той се връща заедно със семейството си в родното Габрово.

⁷ По сведения, предоставени на внука на Иван Захариев – през 1934 г. А. Добринов му гостува в Габрово и му подарява шарж, на който е изобразил своя приятел в профил.

За първи път името на Иван Захариев се среща в състава на габровската гимназия през учебната 1929–1930 г. Той постъпва на работа на 16 септември 1929 г. като учител по рисуване. През учебната 1931–1932 г. вече е преподавател по рисуване и ръчна работа, класен наставник и завеждащ кабинетите по рисуване и ръчна работа⁸. В разглеждания период колеги на Захариев в кабинета по рисуване са габровският художник и негов учител – Георги Кашев, и родената през 1903 г. в Горна Оряховица художничка Кина Бакърджиева, завършила Художествената академия през 1928 г. и постъпила в Априловската гимназия през 1929 г., след едногодишна учителска практика в смесената прогимназия в с. Добромирка, Севлиево. През 1930 г. поради влошено здраве Георги Кашев се пенсионира. Така до 30 септември 1937 г., когато Бакърджиева е преместена в Лом, Иван Захариев съвместно с младата учителка преподава рисуване и ръчна работа. За разлика от своите предшественици, през следващите двадесет години до своето пенсиониране, той преподава сам. Няколко случая на назначения на стажанти за едногодишна практика, правят изключение в статистиката. От личната характеристика, съдържаща се в служебното му досие, съхранявано в Държавен архив – Габрово, разбираме, че през целия си стаж на учител в гимназията той изпълнява преподавателските и административните си задължения изключително стриктно и всеотдайно. Срещу него никога не са постъпвали оплаквания от колеги или от ученици. Запазва безупречна лична дисциплина – не е наказван, не е глобяван, нито пък лишаван от заплата. Ползва се с уважение и авторитет сред колегите си и в обществото.

Иван Захариев е всеотдаен и като класен наставник. Той полага усилия, за да създаде единство в класа, да поддържа добра дисциплина и поведение на своите ученици. Редовно прави домашни посещения. От директорските рапорти е видно, че често се ангажира с личните проблеми, включително и битови, на своите възпитаници. Не остава безразличен нито към радостите и успехите, нито към неволите им. Оказва максимални грижи за подобряване на успеха по всички предмети.

Още с постъпването си като учител, Иван Захариев възобновява работата на ученическото художествено дружество, носещо името „Родно изкуство“. За председател е избрана ученичката Мара Ст. Ковачева (дъщеря на художника и преподавател в Априловската гимназия Стефан Ковачев – б.а.), а за секретар – ученикът от XII клас Цвятко Ив. Ковачев. Първото свидетелство за дружеството откриваме в Протокол от учителски съвет, състоял се на 28 септември 1925 г., на който за ръководител е избран Георги Кашев. Проследяването на документацията показва, че ученическото художествено дружество не се радва на особен интерес от страна на учениците и не изпълнява почти никаква реална дейност, което довежда до отпадането му от списъка с ученически дружества. Важно е да се отбележи, че при възстановяването на неговата дейност през учебната 1929–1930 г. е създадена и девическа секция, под наставничеството на Кина Бакърджиева. Като ръководител на ученическото дружество И. Захариев организира редица изяви – изложби, упражнения за работа с различни приложни техники и материали и др. Той провежда заниманията един път седмично през цялата година. Учениците работят винаги заедно, с увлечение и постигат добри резултати, тъй като избират сами предметите които да изработват според вкуса си. Декорират вази, кутии, плат и др. посредством бои, пирография и др. (ДА – Габрово, фонд 150 К, инв. опис 4, а.е. 13, л. 28). Цвятко Ковачев, който работи 17 години с Иван Захариев в качеството си на директор на Априловската гимназия, пише за него биографична бележка, която днес се съхранява в Националния музей на образованието. От нея става ясно, че „дейността на дружеството се изразява първо с прослушването на беседи за историята на изкуството, за неговите представители и жанрове. Втората част беше с практическите занятия в кабинета по рисуване“ (Инв. № 3882 ННИ сп.ф., Копие. Машинопис. 4 л.).

Също така Иван Захариев редовно изнася беседи пред учители и ученици. Темите са предимно от история на изкуството, като прави впечатление широкият ареал на неговата компетенция – от старобългарско изкуство до холандско изкуство и Рембранд.

⁸ Завеждащият кабинета е материално отговорно лице за наличния инвентар и има право по свое усмотрение да заявява учебни пособия, допълнителна литература и инвентар, като предмети за постановка на натюрморт например.

Той ръководи и ученически екскурзии, което е сред основните задължения на класните наставници. През 1939 г. влиза в състава на 13-членната ефория, поела управлението на новоучредената фондация „Летен почивен дом Марийка и Марин Табакови“, предназначен за възпитаници на габровската Априловска гимназия. Той отваря врати за летовници през 1940 г. в почивния дом. Изграден е в близост до Соколския манастир, в землището на с. Водиците, Габровско. В почивния дом летуват и се възстановяват след боледуване множество ученици под прякото наставничество на Иван Захариев. Във фонда на Художествена галерия „Христо Цокев“ се съхраняват неговите творби – „Портрет на госпожа Табакова“ и „Портрет на господин Табаков“. Картините са с еднакви размери – 65 на 51 см – и са изпълнени с маслени бои върху платно. Те не са датирани, но тъй като в годишните рапорти за дейността на учителя, изготвяни от директора на гимназията, се съдържа информация, че той е награден с 2000 лв., съгласно писмо №8611 от 19 ноември 1930 г., за извънучилищна дейност – рисуване на портрети на дарители на гимназията, можем да предположим че са работени преди посочената дата.

По данни от архива на Регионален исторически музей – Габрово в началото на 1963 г. Иван Захариев е избран за член на Музейния съвет на Окръжния музей в Габрово, който е създаден във връзка с новосъздаденият на 5 септември 1962 г. Художествен отдел. Съветът се състои от тридесет и трима членове, от които трима художници – Митьо Солаков, Никола Николов и Иван Захариев. Внимателният прочит на протоколите показва, че пенсионираният към този момент учител, има активна позиция по художественото оформление на музейните експозиции и мнението му се взема под внимание от по-младите му колеги.

Що се отнася до методите на преподаване на И. Захариев, информация за това се съдържа в годишните рапорти на директора на гимназията, съгласно Окръжно № 6380 от 20.XI.1934 г. на министъра на Народното просвещение. От тях става ясно, че учителят „владее много добре предмета си, обича го и проявява умение сръчност при преподаването, като винаги грижливо подбира моделите както по рисуване, така и по ръчна работа. Преди започване на нова работа, преподавателят винаги прави нужната подготовка, като обръща внимание върху особеностите на моделите и прави съответните анализи от теоретично гледище. През време на самата работа учителят е всякога между учениците, надзирава ги и прави единични и общи поправки. Държи се внимателно с учениците, има ги всякога под ръка, вследствие на което те го уважават и слушат, като спазват много добра дисциплина“ (Годишен рапорт за учебната 1934/1935 г. – ДА, ф.150К, оп. 4., а.е. 13, л. 23). Отбелязано е също така, че оценките, които поставя, са справедливи. Като предимство е посочена способността му да ползва свободно руски език. Например в рапорта за учебната 1942 – 43 г. четем: „I. Рисуване – Vв кл. – 13.12.1942 г. Класът на занятие в рисувателния салон. Модели – препарирани птици. Рисуване с водни бои. Преподавателят обяснява на учениците за съотношенията между частите на модела, за сенките, тъмни и светли места, поместване на модела, за естетичността и др. След като ученичките се оставиха да рисуват свободно, преподавателят прегледа някои рисунки и показа грешките им. Учениците работят добре и доста сполучливо, при видим интерес към работата си. Ред и дисциплина добри.

II. Рисуване – VIIа кл. – 27.5.1943 г. модел за рисуване – бюста на Христос от Микеланджело. След като запита учениците какво знаят за Микеланджело, преподавателят допълни знанията им, като обрисова великия художник като великан на Италианското възраждане, който обхваща пет области на изкуството – скулптура, живопис, архитектура, поезия и инженерство. Показаха се на учениците някои репродукции от Сикстинската капела. Следват напътствия към учениците за успешна работа. Накрая показаха някои сполучливи ученикови работи. Изобщо, през течение на гимназиалния курс учениците са съумели да получат необходимите познания и сръчност по изобразително изкуство и имат вече усет към хубавото, до колкото това им е необходимо като хора със средно образование“.

От анализа на стриктно водената и грижливо съхранявана училищна документация от разглеждания период става ясно, че Иван Захариев категорично отхвърля възприетия от повечето негови предшественици метод на рисуване по образци. При този метод на учениците се дават две основни задачи – да прерисуват предварително подбрана репродукция и рисунка на гипсов модел,

като за целта се използват предимно ренесансови шедьоври. Захариев обаче налага рисуването от натура, тъй като неговата цел е да научи своите ученици да наблюдават, разбират и да пресъздадат, според собствените си способности, различните обекти и техните форми и цветове. Да вникнат в динамиката на композицията, а не да пресъздават чужда гледна точка. Педагогът показва методическа похватност, която му позволява да развие естетически вкус, да усъвършенства ръката и да стимулира наблюдателността на гимназистите. За целта използва живи модели, най-често с ученици, които позират при поставена задача – например рисуване на портрет. В тези случаи той изисква да се проникне в характера на образа. Обръща особено внимание на анатомията и държи на точните пропорции. А при честите постановки на препарирани животни той изисква те да бъдат нарисувани в естествената им среда, изобразена според индивидуалното въображение на ученика. При тези задачи особено държи на правилната перспектива при изобразяване на пейзажа. При поставяне на задачите Иван Захариев разделя класа на групи – две или три, в зависимост от общия брой на учениците, като на всяка група поставя отделна задача, която те трябва да изпълнят чрез „свободно“ рисуване. Чрез този похват той цели да даде пълна свобода на фантазията и да развие самостоятелното творческо мислене на гимназистите. В края на часа провежда задължителен конферанс, след което оставя учениците сами да отличат най-добрите работи.

Възпитаниците му и днес помнят Иван Захариев като бай Зари, който в старанието си да ги научи да рисуват добре, купува свежи плодове и зеленчуци от пазара за да подреди хубав натюрморт. Гладът обаче се оказва по-силен от ученическата дисциплина и така всяка сутрин кабинетът по рисуване осъмва с изяден натюрморт. Бай Зари започва да наплюва плодовете преди да ги подреди за рисуване. Когато и това не помага, започва да реди натюрморт с тиква, ряпа, пащърнак, целина, цвекло, праз лук, чесън и други не толкова апетитни за учениците зеленчуци. Тези задачи на своите ученици Захариев дава в дните, когато е студено или вали, а в топлите ги извежда в центъра на града, за да рисуват прочутата къща на Сливков⁹, която се отличавала със своята красива архитектура, но за съжаление днес е съборена. Необходимо е да направим уточнение, че първите сигурни данни за пленерно рисуване в Априловската гимназия са относно преподавателската дейност на Тодор Карасимеонов (1889–1937 г.), който е учител в Габрово в периода 1918–1922 г. (ДА – Габрово, ф. 1325, оп. 1, а.е. 126). Въз основа на спомени на габровския краевед Илия Габровски (1904–1982 г.) бихме могли да направим предположение, че подобна практика е използвал десет години преди това и Недялко Каранешев (1876–1964 г.), преподавал в гимназията от 1908 до 1918 г. Вероятно младият учител Т. Карасимеонов, който завършва Художествената академия непосредствено преди пристигането си в балканския град, продължава практиката на своя предшественик, поради добрите резултати, показани от учениците. На този етап липсват данни дали Иван Захариев води учениците сред природата, или ги извежда единствено в градска среда. Независимо от това е сигурно, че рисуването извън училищния кабинет позволява на обучаващите се да усвоят уменията да изграждат композиционно и цветово пейзажната рисунка. Очевидно педагогът е напълно наясно с необходимостта от развиване на умение при децата за пресъздаване на пространството чрез взаимодействието между форми и цветове, което се постига при пленерното рисуване.

За всеки един от своите ученици Иван Захариев собственоръчно изработва трикрако столче и малък статив, които грижливо са пазени и предавани от ученик на ученик. Дъщерята на Иван Захариев – Маргарита, която е в един клас с Христо Явашев, при лична среща през юли 2020 г., разказа с тъга, че единствено тя и Христо не са излизали да рисуват Сливковата къща. Баща ѝ ги оставя „скришом“ да рисуват поръчаните му от ръководството на училището лозунги и плакати. На Христо възлагал задачата да рисува портрети, а на дъщеря си – да изпише буквите.

Тя сподели, че Христо бил изключително добър портретист и дори често казвал на баща ѝ: „Бай Зари, аз като порасна ще стана художник като теб и ще рисувам само портрети.“ Вероятно това обяснява страстта му, по-късно, когато вече е студент в Академията, непрестанно да рисува

⁹ Изявен габровски общественик, собственик на една от най-красивите за времето си къщи, разположена в Грънчарската махала на Габрово

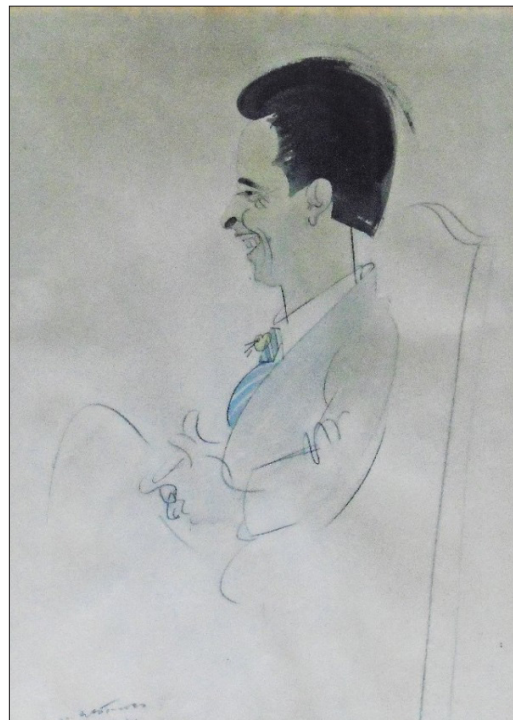
портрети, факт, отбелязан в спомените на негови състуденти и приятели от казармата, като Павел Койчев, Светлин Русев, Георги Дойнов, Драган Немцов и др. Както е известно съществуват данни, цитирани в публикации, репортажи и филми, посветени на Христо и неговите, първи години зад граница, от които става ясно, че за известен период той се издържа, рисувайки портрети по поръчка. Всъщност една от публично известните версии за неговите чести посещения във френската легация в София е, че той рисува портрети на семейството на високопоставения дипломат.

2. Автор: Христо Явашев.
Рисулка,
личен архив на
Маргарита Иванова Захариева

Никола Кръстев, който е кореспондент на Радио Свободна Европа в Ню Йорк и чийто втори баща е състудент на Христо Явашев в Академията, в свой материал от 1 юни 2020 г., озаглавен „Хауърд стрийт“ 48. Моите три интервюта с Христо и Жан-Клод“ пише следното: „Баща ми казваше, че първите две години в Академията Христо Явашев е бил известен с това, че бързо е могъл да рисува различните плакати, които са били задължително изискване за участие в манифестациите“. Парадоксален е фактът, че Христо Явашев – Христо, който напуска България, търсейки свобода за себеизразяване и чрез цялото си творчество се бори с клишета, ограничения и с твърдението, че изкуството е достъпно единствено чрез музеите, в момента е представен в галериите именно чрез постери – една съвременна форма на рисуването в онези години лозунги и плакати. Явно е, че И. Захариев също е съдействал в известна степен за развитието на талантливия си ученик.

В архива на Националния музей на образованието в Габрово се пазят служебни бележки, от които е видно, че в периода 1948–1953 г. на Иван Захариев действително е възлагано да рисува лозунги. От личното му досие, част от архива на Априловската гимназия, съхраняван в Държавен архив – Габрово, става ясно, че през целия си педагогически стаж, а не само в посочения по-горе период, той е рисувал стенни лозунги, художествени плакати и цифрови диаграми.

3. Автор: Александър Добринов
Рисунка, личен архив
на Иван Василев

Под вещото ръководство на знаменития габровски педагог се ражда любовта към изкуството на редица изявени художници, сред които откриваме имената на Ива Хаджиева, Драган Немцов, Дора Бонева, Георги Дойнов и както вече бе споменато, на световно известния Христо Явашев – Христо, наричани галъовно от своя учител – „Габровската колония“.

Всички тези талантиливи и умни ученици вдъхновяват своя учител да създаде през 1948 г. специален курс по рисуване в гимназията. За да му помага в подготовката им за Художествената академия, той кани своя колега художникът – Борис Попов (1909–1988 г.), който също въвежда в изкуството поколения художници. Това са първите сигурни сведения за организирани занимания по специализирано рисуване в Априловската гимназия, извън задължителната учебна програма. Тяхната основна цел е да доразвие индивидуалните способности на участниците и да ги изведе на едно по-високо от учебното ниво. Преди това художници като Недялко Каранешев, Георги Кашев, Стефан Ковачев и резбарят Петър Кънчев също провеждат общи курсове, в които участие вземат ученици от различни училища, техни родители и любители. Заниманията имат общообразователен характер, а по отношение на практическите способности се акцентира основно върху с задачи с приложен характер.

4. Портретна фотография
на Иван Захариев,
личен архив
на Маргарита Иванова Захариева

Доказателство за това, че Иван Захариев и сформираният от него кръжок оказват голямо влияние върху развитието и възгледите на бъдещите творци, откриваме в спомените на негови ученици.

Един от тях – Георги Дойнов, изявен габровски скулптор, който работи в различни области: еднофигурни и многофигурни композиции, портрет, малка сатирична пластика и най-вече монументална скулптура, споделя следното: „Благодарение на художниците Борис Попов, преди това и на Иван Захариев, учител в гимназията, се организираха сбирки, посещавани от ученици. Макар и по-малки, на тях присъстваха и Христо Явашев, Драган Немцов, Дора Бонева и Ива Хаджиева ...Благодарение на тези сбирки ни приеха в академията и станахме художници“ (1991 г. в-к Габрово днес).

Друг негова ученик – Драган Немцов, в няколко публикации в габровски периодични издания изказва твърдението, че именно часовете по рисуване при Иван Захариев и заниманията при Борис Попов са определящи за неговия творчески път. През 2009 г. в-к „100 вести“ публикува интервю, озаглавено „Имам щастлива съдба на творец благодарение на Априловската гимназия“. В него Немцов разказва за създаването на секцията по изобразително изкуство към школата по изкуства в Габрово: „Това беше продължение на традицията, създадена от художниците Иван Захариев, наричан от учениците си „Бай Зари“, и Борис Попов, които по времето, когато аз бях ученик в Априловската гимназия от 1948 до 1953 г., организираха прочутата школа „Ателие“ за подготовка на кандидати за академията“. „Априловската гимназия – продължава да си спомня Немцов – тогава имаше невероятен кабинет по рисуване – огромен! В него имаше цяла галерия с прекрасни репродукции от образци на световното изкуство. Копия – гипсови отливки от Ренесанса, Микеланджело, Донатело, анатомически модели, стативи, каквито са само в Академията. Изобщо прекрасни условия и невероятни учители. Това е най-решаващият момент и неслучайно и Христо Явашев го потвърждава много пъти. Учителите непрекъснато ни поощряваха да рисуваме“.

Редно е да се уточни, че основата на тази богата колекция от образци на изобразителното изкуство, за която говори Драгана Немцов, се е сформирала години наред. Началото е поставено от първия учител по рисуване Христо Цокев. Преди да почине през 1883 г. той завещава на гимназията освен свои картини и личната си библиотека, в това число и всички албуми с репродукции, както и учебници и помагала, които е донесъл при завръщането си от Москва. Като аргумент той посочва, че е изключително важно уроците да се водят на високо академично ниво. Вероятно именно това завещание предопределя развитието на кабинета, за чието обогатяване съдействат и учителите след него – Иван Димитров (учил в Букурещ и специализирал в Париж), Христо Кехайов (завършил университет във Виена), Георги Митов, Иван Маринов и Петър Димчев (и тримата възпитаници на Кралската академия „Албертина“ в Торино, Италия). Георги Митов е този, който полага основите на сбирката от гипсови отливки, като оставя даром, тези които е донесъл от следването си в Торино.

Ива Хаджиева¹⁰, на която Иван Захариев преподава, при последната ни среща през септември 2020 г., си спомни, че едно от основните задължения на учениците е редовно да почистват и поддържат в безупречна чистота гипсовите отливки. Това са първите ѝ контакти със скулптурата, които се оказват и решаващи за избора, който прави по-късно. При кандидатстване в Академията тя е приета живописец, но решава да смени своята специалност и въпреки отличните резултати, които показва като живописец, тя избира скулптурата. Пошегува се, че е било „любов от пръв поглед, зародила се в кабинета по рисуване в гимназията“.

¹⁰ Български скулптор и куклен сценограф, носител на награди за скулптурни и куклено-театрални постижения.

5. Кабинетът по рисуване в Априловската гимназия, кръжок, воден от Иван Захариев и Борис Попов. На преден ред седнали, от ляво на дясно: Христо Явашев, Драган Немцов, Дора Бонева. Личен архив на Драган Немцов

В хода на настоящото проучване авторката инициира и организира изложба „СъчвенициТЕ“ в Художествената галерия „Христо Цокев“, Габрово. Изложбата е своеобразна разходка във времето, проследявайки развитието в творчеството на Дора Бонева, Драган Немцов и Ива Хаджиева. Христо Явашев – Кристо е представен чрез постери и видеофилм, посветен на опаковането на Райхстага¹¹. Макар и съвършено различни като творци, включването им в обща изложба идва като логично продължение на факта, че в продължение на 21 години, както самият Драган Немцов споделя, те са неразделни. Всъщност през 1961 г. е първото им съвместно участие в обща изложба на художниците от Габровски окръг. След тази изява пътищата им като творци постепенно се разделят, но те продължават да поддържат връзка помежду си.

В изложбата „СъчвенициТЕ“ Дора Бонева участва с 28 живописни платна от различни периоди, представящи търсенията на авторката в различни жанрове – портрет, натюрморт, пейзаж и фигурални композиции. Тринадесет от картините са от фонд „Живопис“ на галерия „Христо Цокев“, Габрово, а останалите са собственост на авторката. Интересен е фактът, че два натюрморта, включени в експозицията, са рисувани през януари и февруари 2020 г., тоест непосредствено преди изложбата.

От своя страна, Драган Немцов избира да се представи изцяло с нови творби, с изключение на две картини, едната от фонда на ХГ „Христо Цокев“, а другата от Музей „Дом на хумора“, Габрово.

В изложбата Ива Хаджиева се представя като скулптор чрез 14 пластики, изпълнени в различен материал – 11 от произведенията са нейна собственост, една е от фонда на Художествената галерия Добрич и 2 – от фонда на ХГ „Христо Цокев“.

¹¹ „Забуленият Райхстаг 1971 – 95“, филм на Волфрам Хисен и Йорг Даниел Хисен, Copyright by ESTWEST S.A.R.L.

Така въпросната експозиция събира след 50-годишно прекъсване част от авторите и им дава възможност за досег до едни от първите им творби, днес собственост на галерията „Христо Цокев“.

Срещата на Ива Хаджиева и Дора Бонева естествено довежда до разкази и спомени за първите „срещи“ с молива. Ето какво сподели Дора Бонева: „Откакто се помня с Ива играехме, колкото играехме, толкова и рисувахме. Бяхме приятелки и майките ни също бяха приятелки. Сбрахме се четиримата в курса на Борис Попов – аз, Ива, Драган и Христо. По това време Христо измисли театралното представление „Фигаро“.“ Да поясним, че през 1948 г. в Габрово се сформира първата професионална театрална група и очевидно този факт е оказал силно въздействие върху въображението на Христо Явашев, който сформира свой детски театър, в чийто състав освен него влизат – Ива Хаджиева, Дора Бонева, Добри Добрев (впоследствие станал артист – б.а.), Рада Московка (тогава Сиракова, кино- и театрален драматург – б.а.), двамата му братя – Стефан и Анани, се включват по-късно. За да подсилят сериозността на това, което прави, Христо Явашев започва списването на списание за култура „Театър“, в което „публикува“ статии и рецензии за „представленията“, които изнася със своите приятели. И за да бъде всичко по-истинско, той дори измисля различни псевдоними, вдъхновени от неговите приятели, участници в театъра, с които подписва статиите.

Дора Бонева споделя още как: „Като студенти след първи курс направихме пленер на Бачково. Спомням си, че докато рисувахме навън Христо заспа на една поляна, той имаше режим – обикновено спеше следобед. Като се събуди, се развика, че цели два часа е загубил“. Споменът за Христо Явашев бе допълнен от Ива Хаджиева: „Събираше около себе си децата, винаги беше пълен с идеи. Той не налагаше мнението си. Той беше едно невероятно дете. Обичаше да работи в колектив, без да е натрапчив, да бъде господар на положението. Просто включваше в играта си и нас. Ние се чувствахме равностойни, макар всички идеи да бяха негови.“

И въпреки, че от детските игри и театралните постановки, от часовете по рисуване в гимназията са изминали повече от 70 години, нито един от художниците, представени в изложба „СъученициТЕ“ и станали обект на настоящата статия не изгубва детския стремеж да изследва и претърква света около себе си, нито един от тях не изгубва чувството за творческа и лична свобода.

Впечатляващо е и че нито един от тях не е изгубил яркия спомен за кабинета по рисуване в гимназията и учителя, който в голяма степен предопределя избора им на творци.

Тук е място да подчертаем, че Иван Захариев се отнася с уважение и разбиране към всеки един от своите ученици, съпреживява несполуките и споделя радостите им. Затова те го обичат и когато напуснат гимназията, не го забравят.

Наследниците на художника пазят писма и поздравителни картички за празници от няколко поколения негови ученици. Един малък шарж, получен по пощата с пожелание за здраве, се оказва изключително ценен, защото негов автор и изпращач е не кой да е, а Христо Явашев. От пожелателния лист хартия с размери 15/10 см се усмихва веселяк с зачервени бузи, вдигнал юзче с червено вино. Шаржът, който е нарисуван с акварелни бои, е доказателство не само за силната връзка между ученик и учител, а и за прословутото чувство за хумор на младия Христо, тъй като Иван Захариев е известен със строгото си въздържане от употреба на алкохол.

Проведените разговори с дъщеря му – Маргарита Иванова, и внука му – Иван Василев, хвърлят повече светлина върху личността на Иван Захариев. След своето пенсиониране – в средата на ХХ век – той изпада в творческа криза. Невъзможността му да се приспособи към новата среда, постепенно води до това той да се откаже от любовта си към живописата. Рисува рядко, предимно за приятели. Това, от друга страна, му позволява да се отдаде на друга своя голяма страст – дърворезбата, изработвайки красиви мебели и паравани с изящни резби с флорални и зооморфни мотиви. Това е може би увлечението му от младини по работа с глина, когато най-вече изработва вази, чиято декорация е в стил сецесион. Работата с глина и изработката на гипсови релефи и барелефи е пряко свързана с дейността му на ръководител на ученическото дружество „Родно изкуство“.

Иван Захариев се пенсионира през 1957 г., като за своите заслуги е награден с бронзов медал „Кирил и Методий“ и му е изказана похвала от Градския народен съвет. След двадесет и осем години учителстване, той предава кабинета по рисуване в Априловската гимназия с много добро състояние на наличния инвентар на току-що пристигналият в града Никола Николов.

Днес, Иван Захариев присъства в музейните фондове на Националния музей на образованието, Регионалния исторически музей в Габрово и Художествена галерия „Христо Цокев“, Габрово, със своите портрети на известни габровски личности. Неговите наследници също съхраняват няколко ранни творби, датирани от периода на неговото следване, сред които отново портретът е преобладаващ като жанр. Силно впечатление правят два от тях – „Глава на старец“¹², не датирана и „Портрет на циганка“¹³, недатиран.

В своята педагогическа практика Иван Захариев показва високо ниво на познание на методиката на преподаване и завидно умение да задържа вниманието на учениците. Впечатление правят търпението и усърдието, с които той подхожда към индивидуалните способности на своите възпитаници, развивайки тяхната изобразителната мисъл. Той е учител, който дава една нова и устойчива перспектива на няколко поколения творци, които благодарение на него тръгват към самостоятелни артистични хоризонти.

ИЗТОЧНИЦИ / SOURCES

Държавен архив – гр. Габрово. [Darzhaven arhiv – gr. Gabrovo]

Национален музей на образованието, Инв. № 3882 ННИ сп.ф. – Биографични бележки за учителя Иван Захариев от Цвятко Ковачев, директор на Априловската гимназия Габрово. (Natsionalen muzeu na obrazovaniето, Inv. № 3882 NNI sp.f. – Biografichni belezhki za uchitelya Ivan Zahariev ot Tsvyatko Kovachev, direktor na Aprilovskata gimnazia Gabrovo.)

Фонд „Живопис“ на Художествена галерия „Христо Цокев“, Габрово. (Fond „Zhivopis“ na Hudozhestvena galeria „Hristo Tsokev“, Gabrovo.)

¹² Фонд „Живопис“, ХГ „Христо Цокев“.

¹³ Собственост на дъщерята на Иван Захариев – Маргарита Иванова.